

яке відрізняється власним цілісним ладом, звичаями, нормами. Представники або, так звані, носії субкультури, зацікавлені у тому, щоб зберегти власні закони, за якими вони живуть і протиставити їх пануючій культурі, яку вони сприймають як «чужу».

- Субкультура є стійкою і, в той же час, не діє на генеральний стовбур культури. Субкультури народжуються, живуть і усуваються, а головний стовбур культури при цьому зберігається, хоч і може зазнати деяких змін під впливом субкультур.
- Поняття «молодіжна субкультура» у теоретичній частині практично нічим не відрізняються від опису субкультури загалом. Єдине, що учасниками молодіжних субкультур є в основному молоді, а не представники інших вікових категорій. Підлітків (рідко це назавжди стає способом життя) у субкультурах приймає в основному можливість спілкуватися з собі подібними, а також зовнішня атрибутика, яка дає можливість демонструвати свою позицію у соціумі.

Однак, внаслідок досить поверхневого вивчення молодіжних субкультур досі не існує їх загальноприйнятої класифікації, методів дослідження, структури.

Окрім всього вище сказаного, мусимо зауважити те, що присутність у сучасному українському суспільстві такої великої кількості молодіжних субкультур є, на наш погляд, лакмусовим папірцем, який чітко вказує на кризу інституту

сім'ї та виховання, недосконалість державної політики щодо молоді, брак молодіжних громадських організацій з вирішення актуальних проблем тощо. Проте, наявність таких субкультур має і позитивний бік для формування у молоді певних рис, а саме – толерантності, гнучкості, мобільності, прогресивності у поглядах на світ. Таким чином, представників українського неформалітету не потрібно знищувати, цькувати, а необхідно зрозуміти і допомогти таким молодим людям знайти свою нішу в житті своєї нації. Адже молодіжні субкультури є невід'ємною частиною сучасного українського суспільства та українського етносу загалом, а їх представники є саме тими людьми, котрі будуватимуть майбутнє України.

1. *Безвершук Ж. О.* Історія культури в термінах і назвах: словник-довідник / Ж. О. Безвершук. – К., 2003. 2. *Новейший философский словарь.* Научное издание. – Минск, 1999. 3. *Гончарук Т. В.* Культурологія: навч. посіб. / Т. В. Гончарук. – Тернопіль, 2004. 4. *Культурологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. освіти.* – К., 2005. 5. *Кулік В.* Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива: Дослідження / Кулік В., Голобуцька Т., Голобуцький О. – К.: Центр дослідження проблем громадянського суспільства, 2002. 6. *Нариси української популярної культури: Зб.* / О. Гриценко. – К., 1998. 7. *Покоління і молодіжні субкультури // Незалежний культурологічний часопис.* – 2002. – № 24. 8. *Слюсаревський Н.* Субкультура як об'єкт дослідження / Н. Слюсаревський // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 3. – С. 117–127. 9. *Соколов Н.* Субкультури, етноси і искусство: концепція соціокультурної стратифікації / Н. Соколов // Вестник Российского гуманитарного научного фонда. – 1997. – № 1. – С. 134–143.

Вікторія Туренко

Процес глобалізації та українська ідентифікація: постановка проблеми

В статті розглядається процес ідентифікації українців як політичної нації в умовах глобалізаційних впливів. На думку автора даної наукової розвідки, процес глобалізації як суперечливе явище як позитивно, так і негативно впливає на українську ідентифікацію.

The article deals with the process of identification of Ukrainians as the political nation in the terms of global influence. According to the author of this scientific exploration, the process of globalization as a contradictory phenomenon, impact on the Ukrainian identity both, positive and negative.

Сучасна ситуація в світі надає чимало підстав як окремим людям, так і націям прискіпливо оглянувши власне минуле, розібравшись у власних правдах і кривдах, визначити нові шляхи до людського єднання [8, с. 59]. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених (прямо та опосередковано) глобалізації, суспільним мережам, мультикультуралізму, консенсусу в розумінні сутності, природи, передумов та наслідків цього процесу немає. Одне з найгостріших питань полягає в тому, що якщо вважати глобалізацію продовженням попередніх етапів розвитку цивілізації – то це всесвітньо-історичний процес, якщо ж глобалізація – відносно недавнє утворення, то у такому випадку слід говорити про неї як про всесвітній процес. З точки зору першого підходу, початок процесу глобалізації відносять до епохи великих географічних відкриттів. Одним з наслідків надбань європейськими державами нових колоній стала необхідність розвивати торгівлю, що потягнуло за собою потребу у нових засобах транспорту і комунікацій, а також поширення західноєвропейських мов та культури. В першій половині ХХ століття процеси глобалізації були перервані двома світовими війнами і періодом економічного занепаду поміж ними. Після Другої світової війни глобалізація відновилася в прискореному темпі. Цьому сприяло вдале переплетіння досягнень у технологіях транспорту та комунікації. Таким чином, в цьому контексті глобалізацію, в більшій мірі вивчають економісти, політологи, хоча певні аспекти цікаві і соціологам.

Другий погляд репрезентує постмодерністську теорію, яка повністю заперечує прогрес та наслідування епох. На думку таких постмодерністів як Ліотар, Бодріяр та ін. сучасна епоха, що характеризується глобалізаційними процесами – це принципово нова точка відліку в історії людської цивілізації, яка не має прецедента в минулому [11].

Щодо терміна глобалізація, то на думку А. Матляра, він з'явився у 1980-ті рр. для позначення «процесу об'єднання економічної сфери і екстраполюючи, для відображення загального стану планети» [9, с. 14]. В англійській мові цей термін має холістичне звучання (явища одразу розглядаються як цілісності, об'єднані в світовому масштабі) і кібернетичний відтінок (об'єктом інтересу є, головним чином, способи контролю та регулювання потоків). Крім того, при його використанні розуміється, що все має бути пущене в хід для сприяння дедалі більшій інтеграції економік, причому деякі суб'єкти, як-от транснаціональні фірми, докладають до цього особливих зусиль. Аналогічну думку можна прочитати в одному з останніх економічних словників. Термін «глобалізація» містить ідею, згідно з якою світовий ринок слід розглядати як цілісність. Таке можливо тільки тоді, коли норми, пов'язані з існуванням держав-націй, будуть значно послаблені». Отже, термін «глобалізація» виникає саме в такій подвійній спорідненості (інтернаціоналізація і власне глобалізація). Термін інтернаціоналізація – англіцизм, утворений у перші роки ХХ століття для позначення процесу

(почасти віртуального), в якому завдяки досягненням (видимим і таким, що піддаються розумному визначенню) нових технологій тієї епохи одночасно вимальовуються дві ідеї: з одного боку, ідея за якою зв'язок («комунікація») стає відтепер чинником просвітництва; з іншого боку, ідея, якою стверджувалося, що дедалі тісніша взаємозалежність націй веде до культурного об'єднання.

Таким чином, спочатку термін глобалізація почав вживатися в економічній науці, куди він був занесений з англійської мови. Згодом був мобілізований іншими суспільними науками, зокрема політологією (міжнародні відносини) та соціологією, яка намагається з'ясувати сутність глобалізації як соціального явища та соціального процесу.

Серед вчених-соціологів, які займаються вивченням процесу глобалізації та її наслідків слід виділити такі імена як Е. Гідденс, Е. Валлерстайн, М. Арчер, Р. Робертсон, Дж. Рітцер, У. Бек, З. Бауман та інші. Спочатку глобалізація в соціології розглядалася, зокрема Дж. Рітцером, як позитивний процес проникнення західного (західної моделі розвитку, західного способу життя, західних цінностей, як найпрогресивніших) в усі сфери життя різних країн світу, під час якого відбувається зміцнення зв'язків і взаємозалежності між нами. Згодом почали звертати увагу на зіткнення і протистояння процесу глобалізації процесам державотворення, на неоднозначний і суперечливий характер глобалізації, з огляду на зростання тенденцій спротиву головній її ідеї – ідеї єдності та уніфікації. Німецький соціолог Ульріх Бек стверджує, що глобалізація, це, насамперед – утворення і поширення змішаних форм соціальності – створення множини різнопорядкових локальностей, які взаємодіють між собою і спричиняють одночасні процеси гомогенізації і гетеронізації. Ці процеси, які, на його погляд, відбивають сутність глобалізації, У. Бек інтерпретує як «локалізацію» [3]. Е. Гідденс трактує глобалізацію як процес зміцнення міжнародних соціальних відносин і відзначає, що головною його ознакою є здатність просторово віддалених подій впливати, нерідко миттєво, одна на одну. Саме Е. Гідденс одним з перших спробував проаналізувати мікроаспектори впливу глобалізації на особистість у праці «Сучасності та самоідентичності», про що буде йтися нижче [15]. Відома також позиція, за якою процес глобалізації світового співтовариства – це становлення такої соціальної системи, в якій немає ні вершини, ні центра, вона є поліцентричною, поліконцептуальною завдяки розмаїттю культур, в якій взаємодіють між собою різні політичні, етнічні, релігійні, соціокультурні ідентичності індивідів і соціальних груп. Таким чином, для соціологів, на відміну від економістів, політологів, на першому плані глобалізація – як об'єктивний соціальний процес, який має системний характер, тобто охоплює всі сфери життя суспільства. Вона стимулює та формує соціальну і культурну рефлексію світового масштабу, відроджуючи й оновлюючи ідею єдності та взаємозалежності людства. Динаміка цих проявів може мати вектор позитивних або негативних змін у житті і діяльності окремих індивідів, різних соціальних спільнот, світо-системи в цілому.

Глобалізація життєвого світу – це соціальний процес, в якому обмеження, що накладаються географією на соціальний і культурний устрій, слабшають, і люди це слабшання все більше усвідомлюють. Завдяки глобалізації територіальність перестає бути організуючим принципом соціального і культурного життя, а соціальні практики звільняються від територіальних прив'язок і вільно пере-

тинають просторові границі. Глобалізаційні процеси розглядаються як поступове перетворення різномірного світового соціального простору в єдину глобальну систему, в якій вільно переміщуються інформаційні потоки, ідеї, послуги, стандарти поведінки й моди, видозмінюючи світоуявлення, діяльність соціальних інститутів, спільнот та індивідів, механізми їх взаємодії.

Значна кількість зарубіжних дослідників справедливо відзначає загострення під впливом процесів глобалізації проблем у соціальній, а також у соціально-психологічній сфері проявом яких став ріст безробіття, поглиблення диференціації між багатим і бідними, ослаблення традиційних моральних норм, зростання десолідаризації суспільства і т. д. Відкриваючи небувалі можливості одним людям і цілим країнам, ті ж глобалізаційні сили відіграють не останню роль у зростанні зубожіння інших людей і країн, їхньої непевності в завтрашньому дні, в ослабленні соціальних інститутів і систем соціального захисту, у розмиванні традиційних особистісних і суспільних цінностей.

Саме аспект глобалізації життєвого світу особистості цікавить найбільше, адже практично відсутні роботи, які розкривають вплив глобалізаційних процесів на окремо взятую особистість. Питання про те, наскільки глибоко видозмінюють зовнішній світ та саму особистість у ньому сили та процеси глобального масштабу є одним з тих, які викликають найзапекліші суперечки: одні вчені вбачають у глобалізації час світлого майбутнього людства, а інші – апокаліпсис у вигляді неминучої американізації всього світу і перетворення культурної різноманітності в уніфікований світ.

Очевидно, що глобальні зміни не можуть залишити осторонь саму людську особистість, життєвий простір якої в останні десятиліття змінюється темпами, що дедалі більше прискорюються. Змінюється сприйняття людиною навколишнього світу. Зміна глобальних життєвих цінностей призводить до конфліктів як на особистісному рівні, так і на рівні соціальному – між різними соціальними групами (субкультурами), що кардинально різняться між собою ідеологічним сприйняттям оточуючого світу. Сучасна соціокультурна глобалізація суспільства – це, на жаль і передусім, – уніфікація цінностей і знецінення національно-культурної ідентифікації особистості. З огляду на такі чинники, сформувалась категорія «громадянин світу», тобто людина, що не ідентифікує себе за культурно-соціальними критеріями як частину певного національного культурного об'єднання. В цьому контексті слід згадати теорію К. Поппера, який пов'язував перехід від закритого до відкритого, і далі – до абстрактного суспільства зі зростанням свободи волі та зміною процесів самоідентифікації. Закрите суспільство характеризується мінімумом індивідуальної свободи і максимумом ідентифікації зі спільнотою, тобто пануванням відомої пари «тотем і табу». Відкрите суспільство передбачає постійне розширення сфери особистісних рішень людини, виходом її з-під монопольної влади зовнішніх обмежень, коли особистісні рішення, що приймаються внаслідок раціональної рефлексії, можуть призвести до змін табу і політичних законів.

Ідентичність опиняється в центрі швидкозмінної соціокультурної реальності. Сама ідентичність сполучає між собою ланки тріади «особистість-суспільство-культура» [12]. Разом з тим, розглядаючи становлення ідентичності як визначальний вектор соціокультурної динаміки, слід швидше говорити про безперервний процес самоідентифікації, в ході якого соціальний актор впізнає себе, кон-

струє і змінює життєві смисли, пристосовуючи їх до зовнішнього світу. Як зазначає З. Бауман, «проблема ідентичності» є проблема вибору та вміння «вчасно зробити інший вибір», якщо колишня ідентичність втратила цінність або позбулася своїх «спокусливих рис». Для нових соціальних зв'язків, які вибудовуються у рамках інформаційно-комунікаційних мереж, характерно постійне виникнення дилем на рівні повсякденного досвіду. По ходу їх вирішення індивід звільняється від успадкованої або запропонованої йому соціальної ролі, а підтримання ідентичності перетворюється в процес постійної самоідентифікації [2, с. 176–192].

Коллективна ідентичність на рівні соціальної групи, нації, культури визначається не якоюсь однією ознакою, а цілою низкою притаманних кожній з цих сфер людського буття специфічних рис і особливостей і відзначається цілісністю. Кожній культурі притаманна певна ієрархія цінностей, смислів, історичних традицій, особливе бачення перспективи, символів і мов культури, свій образ світу. Криза ідентичності належить до найбільш важких переживань особистості, спільноти. Криза ідентичності на колективному рівні – це передусім втрата керованості і передбачуваності поведінки як індивідів так і інституцій, ціннісних орієнтацій, що призводить чи то завмирання суб'єкта життєдіяльності чи до лихоманкової активності [1, с. 197].

Глобалізація відкриває захоплюючі перспективи для одних країн і несе загрози самобутнього розвитку для інших країн. Відомо, що за рівнем розвитку економіки і в цілому демократії і культури Україна посідає місце у другому ешелоні. А таким країнам, на думку А. Черниша, глобалізація несе загрозу самобутньому національному розвитку [13, с. 198].

Істотною ознакою глобалізації є домінування наднаціональних держав. В контексті діалектики категорій загального, особливого і одиничного можна встановити співвідношення реальних процесів і явищ. Загальним виступає глобалізація, особливим – сучасні цивілізації і одиничним – окремі національні держави. Отже, Україна відчуває вплив як загальних – глобальних, так і родових – цивілізаційних процесів. При цьому перші впливають опосередковано у площині особливостей східно-православної цивілізації.

Враховуючи, що у конфесійному відношенні Україна належить одночасно і до православної, і до греко-католицької конфесії може скластись враження, що вона в процесі глобалізації знаходиться в стані «розколотої цивілізації». На думку Л. Шкляра, «Україна належить до кола християнської цивілізації і в цьому відношенні, попри особливості певних регіонів в цілому є країною, де традиційно домінували християнські цінності та сформована ними культура» [14, с. 214]. А от проблема формування в Україні політичної нації на тлі процесів глобалізації для України, з позиції вченого, дуже актуальна. Сьогодні в Україні відбуваються два паралельні процеси: з одного боку, відбувається відродження титульного етносу, на ґрунті якого формується етнічна та національна свідомість, а з іншого, усвідомлення представниками не українського етнічного походження себе політичними українцями, тобто лояльними громадянами держави [14, с. 218]. І на ці процеси накладається загальноглобалізаційна тенденція до нівелювання національної самобутності, формування особистості, яка відчуває себе громадянином світу.

О. Майборода вважає, що виходом з цієї складної ситуації є формування у сучасних українців ідентичності, що

ґрунтується на критерії раціонального прагматизму [6, с. 74]. Ця ідентичність, з позиції вченого, надасть українцям можливість постати і утвердитись, як нації людей, яка різного роду цивілізаційні та етнічні сегменти підпорядковують розвитку продуктивних сил, творення конкурентоспроможної продукції. Набуття таких рис надалі полегшить, на думку О. Майбороди, зробити геостратегічний вибір розвитку в бік Європи [6, с. 74].

Але, як при цьому ставитись до того, що харківські вчені – дослідники генокоду етнічних українців зробили висновок про те, що хоча українці належать до європейського типу, але із значним євразійським компонентом [6, с. 73], а домінуючою у нашій нації є суперетнічна домінанта – слов'янський етнотип [14, с. 219]. У кожного народу є, як відомо, певний генотип, який передається від покоління до покоління і здійснює певний вплив на взаємодію індивіда, суспільства, держави.

Домінування емоційно-побутових чинників над раціональними чітко проявляються в слов'янському етнотипі. У політичній сфері українського суспільства яскраво проявляється ця особливість. Для української політики і минулого, і сучасного характерним є багатоманітність глобальних проєктів різної спрямованості, що мають за мету перетворення дійсності в цілому або окремих її галузей. Мистецтво переводу політичних проблем планів, цілей в практичні реальні цілі, прогнозування наслідків тих рішень, що приймаються, – традиційно слабе місце української політики [7, с. 136].

Як у західних, так і вітчизняних вчених викликає тривогу гіперактивність, технократизм, калькуючий розум сучасної західної цивілізації. Ці визначальні ознаки суспільного життя західної цивілізації, на думку Є. Андроса, спричинили багатоаспектні втрати ідентичності суб'єкта культуротворчої діяльності, людини [1, с. 202]. С. Кара-Мурза, відповідаючи на запитання про те, яким є наслідок розвитку людства під час панування культури індустріального суспільства і європейської науки, зазначає: «наслідком стала втрата людством інстинкту самозбереження. Можна навіть твердити про виражену схильність людства до самовизначення як виду» [1]. Про це свідчить загострення сучасних глобальних проблем світу (екологічної, демографічної, забруднення Світового океану і т. п.).

Соціологи Арчер, Гідденс, Робертсон, узагальнюючи велику кількість теорій стосовно цього процесу пропонують «ідеальний тип сучасної цивілізації»:

- комплексність змін при переході до глобальної стадії (змінюються усі параметри соціальних структур, «пластичність» виступає позитивною цінністю сучасності);
- апріорне домінування глобальних цінностей над локальними (змінюється роль етнічного фактора);
- глобальне набуває статусу вищої нормативної цінності);
- здійснюється гібридизація культури;
- змінюється орієнтація раціональності від «модерну» до «постмодерну» (домінує різноманітність);
- громадянське суспільство визнається як єдина форма впорядкування глобального соціуму [4, с. 289].

Щодо розвитку громадянського суспільства, то його функціонування упорядковує процеси ідентифікації особистості, соціальних груп. Не тільки для цивілізації, а й для кожного суспільного організму небезпечним є одержавлення життя, поглинення нею усякої суспільної спонтанності. Зрештою держава – це машина, тоді як суспіль-

ство – живий організм. В його життєздатності – запорука поступу [10, с. 265]. Громадянське суспільство є джерелом не тільки соціального прогресу у світі, а й національної безпеки держав. Відомо, що складовою національної безпеки є адекватна ідентифікація певного суспільства, певної держави. Не останню роль в цьому процесі відіграють соціальні науки, а точніше конвергенція соціальних і несоціальних («природничих») наук у душі В. Вернадського. Остання є основою соціального натуралізму. Соціальна культура в душі натуралізму – це міра узгодження волі і свідомості людей із природними законами суспільного життя. В разі неузгодженості з цими законами воля набуває стану сваволі, а свідомість стану ілюзій [5, с. 17–18]. А це робить спотвореним процес ідентифікації.

У цілому ж, вплив суспільства на процеси національної ідентифікації здійснюється у всіх його сферах (економічній, політичній, соціальній).

1. Андрюс Є. Криза людської самоідентичності і проблема смислотворення / Філософська антропологія: екзистенціальні проблеми. / За ред. В. Г. Табачковського. – К.: Педагогічна думка, 2000. – С. 193–252. 2. Бауман З. Индивидуализированное общество / Пер с англ. В. П. Иноземцева. – М.: «Логос», 2002. – 390 с. 3. Бек У. Что такое глобализация? Ошибка

глобализма – ответы на глобализацию / Пер. с нем. А. Григорьева и В. Седельшин. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с. 4. Камінська Л. Глобалізація як соціальна парадигма // Нова парадигма – № 66. – 2007. – С. 205–213. 5. Костенко О. Камінь, яким зневажили будівничі (про соціальну культуру громадян як основний антикризовий засіб) // Віче – № 23 (260) – 2009 – С. 16–19. 6. Майборода О. М. Українська само ідентифікація на сучасному етапі: елітарна та масова версія / Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. Т. 1. – К.: ТОВ УВПК «ЕксОб», 2006 – С. 71–74. 7. Макаренко Е. До питання про створення «алгоритму» ментальності // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми безпеки української нації на порозі XXI ст.» Т. 1. – Київ-Чернівці. – 1998. – С. 130–136. 8. Малахов В. Право бути собою. – К.: Дух і Літера, 2008. – 336 с. 9. Метаморфози світу: Соціологія глобалізації: Домінік Мартен. Жан-Люк, Мецнер, Філіп П'єр; Пер з фр. Є. Марічева. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія», 2005. – 302 с. 10. Назорна Л. Політична культура українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії. – К.: Стило, 1998. – 278 с. 11. Ритцер Дж. Современные социологические теории / Пер с англ. – СПб.: Питер, 2002. – 688 с. 12. Семенов І. Глобалізація і соціокультурна динаміка: людина, суспільство, культура [Електронний ресурс – <http://politstudies.ru/#2004fu/text/2003/1.12.html>]. 13. Черниш А. Цивілізаційний вибір України: испытание глобализацией / Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. Т. 2. – К.: ТОВ УВПК «ЕксОб», 2006, – С. 197–205. 14. Шкляр Л. Нація в умовах «розколоті» цивілізації. / Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. Т. 2. – К.: ТОВ УВПК «ЕксОб», 2006, – С. 207–219. 15. Giddens A. The Consequences of Modernity. – Cambridge: Polity Press, 1990. – 186 p.

Марія Цуркан

Типологізація застосування насильницьких методів у суспільних процесах сучасної України

У статті досліджуються існуючі типології насильницьких методів, які існують та використовуються у людській практиці. Висвітлюються методологічні проблеми типологічного та класифікаційного підходів до вивчення проблеми насилля, проводиться пошук адекватної для сучасного українського суспільства моделі.

The typologies of the violent methods which exist and used in human practice are investigated in the article. The methodological problems of the typological and classification's approaches to study of the problem of violence are illuminated and search for the adequate for modern Ukraine society's model is done.

Проблема насилля у суспільстві на сьогодні є однією з глобальних проблем нашого часу. Вона є актуальною, має довгу історію свого формування та практичного застосування, що обумовлює необхідність детального й всебічного вивчення та дослідження.

Останнім прикладом й доказом того, що проблема насилля є не тільки загальнолюдською, відстороненою від конкретних реалій сучасного українського суспільства, слугує вересневє дослідження Всесвітньої організації охорони здоров'я. Згідно цього річного звіту цієї організації Україна посідає п'яте місце в Європі за рівнем насилля серед молоді, при чому нашу державу випереджають лише Російська Федерація, Албанія, Казахстан та Білорусь. Методологією класифікації та ранжування країн стало вираження кількості смертельних випадків на 100 тис. населення. Для порівняння у Російській Федерації цей показник сягає шістнадцять осіб, в Україні – п'ять – шість.

З іншого боку, потрібно зауважити, що у більшості європейських країн, серед яких робилось це дослідження (а їх 53), цей показник не досягає й одного випадку. Найменший показник у Німеччині. За даними звіту, всього від насилля в Європі помирає кожен день 40 молодих чоловіків від 10 до 29 років, або 15 тис. на рік.

Найбільш важливим для України є висновки ВООЗ щодо нерівномірного розповсюдження насилля, а також прямої залежності від рівня та якості життя. Так, за даними організації 9 з 10 вбивств відбувається у регіонах та країнах з низьким або середнім рівнем доходів серед населення. Навіть незалежно від доходів у країні, міжосо-

бістисне насилля диспропорційно розповсюджується між представниками різних соціальних верств.

Першим висновком даного дослідження для українського суспільства має стати пряма кореляція соціально-економічного стану та рівня розповсюдження насилля у суспільстві. Проте, реалії сучасного світу вказують на виникнення нових джерел зростання насилля. Одними з таких є пропаганда насильницьких методів у ЗМІ, Інтернеті та відеоіграх.

За останні роки американськими та європейськими науковцями, у тому числі й на замовлення урядів, проводилось більше тисячі соціологічних опитувань з цієї проблематики. Скептики таких досліджень та експерти, які виступають за вільний та необмежений медіа-простір, наполягають на існуванні «третього фактору» у дихотомії «візуалізація насилля – реальний насильницький акт», встановлення вірного каузального зв'язку між «агресивністю» та «сприйняттям різних моделей насильницьких дій», а також «катарсичного впливу», сутність якого базується на ранніх дослідженнях представників психоаналізу щодо корисності сублімації та «психологічного розвантаження».

Проте, висновки переважної кількості експериментальних досліджень вказують на ескалаційний характер т. зв. «третього фактору», при чому такі фактори ніколи не працюють як демфуючі чинники. В даному випадку, ці висновки жодним чином не суперечать теорії розвантаження, оскільки визнання вродженої агресивності у людини є природною базою для посилення негативного впливу візуалізованого насилля. Результати опитування та робо-